Taraqqiyot spektri
ILMIY JURNALI
Vol 2 № 6 2026

YEVROPA ITTIFOQINING MARKAZIY OSIYODAGI YASHIL ENERGETIKA DIPLOMATIYASI: GLOBAL GATEWAY TASHABBUSINING STRATEGIK ASOSLARI, IMKONIYATLARI VA ISTIQBOLLARI

Iskandarova Irodaxon Muzafarovna

Jahon Iqtisodiyoti va Diplomatiya universiteti “Xalqaro munosabatlar va zamonaviy siyosiy jarayonlar” yo‘nalishi magistrant talabasi

iiskandarova266@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada Yevropa Ittifoqining Markaziy Osiyodagi yashil energetika diplomatiyasi Global Gateway tashabbusi doirasida tahlil qilinadi. Tadqiqotda Yevropa Ittifoqining dekarbonizatsiya va energiya xavfsizligi siyosatining mintaqaga bo‘lgan qiziqishni shakllantiruvchi asosiy omillar sifatidagi roli yoritilgan. Markaziy Osiyo davlatlarining qayta tiklanuvchi energiya manbalari, xususan quyosh va shamol energetikasi hamda yashil vodorod ishlab chiqarish salohiyati baholanadi. Shuningdek, Yevropa Ittifoqi (YI) va Markaziy Osiyo o‘rtasidagi hamkorlikning institutsional asoslari, investitsiyaviy imkoniyatlari va geosiyosiy cheklovlari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari Markaziy Osiyo Yevropa Ittifoqining energiya manbalarini diversifikatsiya qilish va yashil transformatsiya maqsadlarini amalga oshirishda muhim strategik hamkor bo‘lish imkoniyatiga ega ekanligini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, logistika, infratuzilma, texnologik rivojlanish va geosiyosiy raqobat bilan bog‘liq muammolar hamkorlik samaradorligini cheklayotgan asosiy omillar sifatida aniqlangan.

Kalit so‘zlar: Yevropa Ittifoqi, Markaziy Osiyo, Global Gateway, yashil energetika diplomatiyasi, energiya xavfsizligi, dekarbonizatsiya, yashil vodorod, qayta tiklanuvchi energiya.

Taraqqiyot spektri

Аннотация: В данной статье анализируется зелёная энергетическая дипломатия Европейского союза в Центральной Азии в рамках инициативы Global Gateway. Особое внимание уделяется роли политики декарбонизации и обеспечения энергетической безопасности ЕС как ключевых факторов, определяющих растущий интерес Союза к региону. Оценивается потенциал государств Центральной Азии в сфере возобновляемой энергетики, включая солнечную и ветровую энергию, а также производство зелёного водорода. Кроме того, рассматриваются институциональные основы сотрудничества между ЕС и странами Центральной Азии, инвестиционные возможности и существующие геополитические ограничения. Результаты исследования показывают, что Центральная Азия обладает значительным потенциалом для укрепления энергетической безопасности ЕС и реализации его целей в области зелёной трансформации. Вместе с тем выявлены такие сдерживающие факторы, как недостаточно развитая инфраструктура, логистические трудности, технологические ограничения и геополитическая конкуренция.

Ключевые слова: Европейский союз, Центральная Азия, Global Gateway, зелёная энергетическая дипломатия, энергетическая безопасность, декарбонизация, зелёный водород, возобновляемая энергетика.

Abstract. This article examines the European Union’s green energy diplomacy in Central Asia within the framework of the Global Gateway initiative. The study highlights the role of the EU’s decarbonization and energy security policies as key drivers of its growing engagement with the region. Particular attention is paid to Central Asia’s renewable energy potential, including solar and wind power resources, as well as opportunities for green hydrogen production. The paper also analyzes the institutional foundations of EU–Central Asia cooperation, investment opportunities, and existing geopolitical constraints. The findings suggest that Central Asia has significant potential to become a strategic partner for the European Union in diversifying energy sources and

Taraqqiyot spektri

advancing its green transition objectives. However, infrastructure gaps, logistical challenges, technological limitations, and geopolitical competition remain major obstacles to the effective implementation of this partnership.

Keywords: European Union, Central Asia, Global Gateway, green energy diplomacy, energy security, decarbonization, green hydrogen, renewable energy.

Kirish. XXI asrning uchinchi o‘n yilligida energiya xavfsizligi va iqlim o‘zgarishi masalalari xalqaro munosabatlar tizimining eng muhim kun tartibiga aylandi. Global miqyosda uglerod chiqindilarini kamaytirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish hamda barqaror rivojlanishni ta’minlash davlatlar tashqi siyosati va iqtisodiy strategiyalarining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Xususan, Yevropa Ittifoqi iqlim o‘zgarishiga qarshi kurashda global yetakchi sifatida o‘zining uzoq muddatli rivojlanish strategiyasini “yashil transformatsiya” tamoyillari asosida shakllantirmoqda. Bu jarayon YIning energiya siyosati, tashqi iqtisodiy aloqalari va xalqaro hamkorlik mexanizmlariga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. 2019-yilda qabul qilingan European Green Deal Yevropa Ittifoqining 2050-yilgacha iqlim neytralligiga erishish maqsadini belgilab berdi. Mazkur strategiya iqtisodiyotning deyarli barcha tarmoqlarini dekarbonizatsiya qilish, energiya samaradorligini oshirish va qayta tiklanuvchi energiya ulushini keskin kengaytirishni nazarda tutadi. Shu bilan birga, yashil transformatsiyaning muvaffaqiyati energiya resurslari va texnologik ta’minot zanjirlarining barqarorligiga bevosita bog‘liqdir. Shu sababli YI uchun energiya xavfsizligi masalasi ekologik maqsadlar bilan chambarchas bog‘langan strategik vazifaga aylanmoqda.

2022-yilda Rossiya–Ukraina urushi boshlanishi Yevropa energetika tizimining zaif jihatlarini yaqqol namoyon etdi. Ko‘p yillar davomida Rossiya energiya resurslariga tayanib kelgan Yevropa davlatlari qisqa muddat ichida energiya manbalarini diversifikatsiya qilish zarurati bilan yuzlashdi. Natijada YI tomonidan “REPowerEU” dasturi ishlab chiqildi va

Taraqqiyot spektri

energiya xavfsizligini ta’minlashning yangi mexanizmlarini izlash jarayoni jadallashdi. Mazkur siyosat nafaqat an’anaviy energiya resurslari, balki yashil vodorod, quyosh va shamol energetikasi kabi qayta tiklanuvchi energiya manbalariga bo‘lgan qiziqishni ham kuchaytirdi. Ushbu sharoitda Markaziy Osiyo mintaqasi Yevropa Ittifoqining strategik manfaatlari doirasida alohida ahamiyat kasb eta boshladi. Mintaqa katta quyosh radiatsiyasi, shamol energetikasi imkoniyatlari va yashil vodorod ishlab chiqarish uchun qulay tabiiy sharoitlarga ega. Ayniqsa, Qozog’iston va O‘zbekiston qayta tiklanuvchi energiya sohasida ulkan salohiyatga ega davlatlar sifatida e’tirof etilmoqda. Shu bilan birga, mintaqa Yevropa va Osiyoni bog‘lovchi transport-kommunikatsiya yo‘laklarining muhim qismi hisoblanadi. Bu omillar Markaziy Osiyoni Yevropa Ittifoqining energiya xavfsizligi va yashil transformatsiya siyosatida istiqbolli hamkorga aylantirmoqda. Markaziy Osiyoda yashil energetika loyihalarini rivojlantirish YI uchun bir vaqtning o‘zida dekarbonizatsiya maqsadlariga erishish, energiya ta’minotini diversifikatsiya qilish va mintaqadagi geoiqtisodiy mavqeini mustahkamlash imkonini beradi. Biroq mavjud imkoniyatlarga qaramay, YI va Markaziy Osiyo o‘rtasidagi yashil energetika hamkorligi qator muammolar bilan ham tavsiflanadi. Xususan, yashil vodorodni ishlab chiqarish va eksport qilish uchun zarur bo‘lgan texnologik baza hamda infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, transport-logistika xarajatlarining yuqoriligi, investitsion risklar va mintaqadagi geosiyosiy raqobat hamkorlik samaradorligiga ta’sir ko‘rsatmoqda. Bundan tashqari, Xitoy va Rossiya kabi yirik geosiyosiy aktorlarning mintaqadagi iqtisodiy va siyosiy ta’siri Yevropa Ittifoqi tashabbuslarini amalga oshirish jarayoniga bevosita ta’sir etmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi Yevropa Ittifoqining Markaziy Osiyodagi yashil energetika diplomatiyasining strategik asoslarini tahlil qilish, Global Gateway tashabbusining ushbu jarayondagi o‘rnini aniqlash hamda mintaqaviy hamkorlikning imkoniyatlari va istiqbollarini baholashdan iborat. Tadqiqot davomida YIning dekarbonizatsiya va energiya xavfsizligi siyosati, Markaziy Osiyoning qayta tiklanuvchi energiya salohiyati hamda hamkorlik rivojlanishiga ta’sir etuvchi asosiy geosiyosiy va

Taraqqiyot spektri

iqtisodiy omillar kompleks ravishda tahlil qilinadi. Natijada, maqola Yevropa Ittifoqining Markaziy Osiyoga nisbatan ortib borayotgan qiziqishini faqat geosiyosiy yoki iqtisodiy manfaatlar bilan emas, balki yashil transformatsiya va energiya xavfsizligi maqsadlari bilan bog‘liq holda izohlashga hamda Global Gateway tashabbusining mintaqadagi strategik ahamiyatini baholashga qaratilgan.

So‘nggi yillarda Yevropa Ittifoqining energiya siyosatida dekarbonizatsiya va energiya xavfsizligini ta’minlash ustuvor yo‘nalishlarga aylandi. “European Green Deal” va “REPowerEU” dasturlari doirasida YI 2050-yilgacha uglerod neytralligiga erishish hamda energiya ta’minotini diversifikatsiya qilishni maqsad qilgan. Ushbu maqsadlarga erishish uchun qayta tiklanuvchi energiya manbalari va yashil vodorod ishlab chiqarish imkoniyatlariga ega bo‘lgan yangi hamkor mintaqalarning ahamiyati ortib bormoqda. Shu nuqtai nazardan, Markaziy Osiyo Yevropa Ittifoqining strategik manfaatlari doirasida muhim o‘rin egallamoqda.

Markaziy Osiyo davlatlari tabiiy-geografik sharoitlari jihatidan qayta tiklanuvchi energiya ishlab chiqarish uchun katta salohiyatga ega. Mintaqa yil davomida yuqori quyosh radiatsiyasi ko‘rsatkichlariga ega bo‘lib, ayniqsa O‘zbekiston, Qozog‘iston va Turkmaniston hududlari yirik quyosh energetikasi loyihalarini amalga oshirish uchun qulay hisoblanadi. O‘zbekiston hududida quyosh radiatsiyasi o‘rtacha 4,5–5,0 kVt·soat/m²/kunni[1] tashkil etsa, Qozog‘istonning keng dasht hududlari shamol energetikasini rivojlantirish uchun katta imkoniyatlarga ega. Bundan tashqari, Qirg‘iziston va Tojikistonning gidroenergetik resurslari mintaqaning umumiy yashil energiya salohiyatini yanada kuchaytiradi.

Qayta tiklanuvchi energiya manbalarining rivojlanishi Markaziy Osiyoda yashil vodorod ishlab chiqarish istiqbollarini ham kengaytirmoqda. Yashil vodorod quyosh, shamol yoki gidroenergetika asosida ishlab chiqarilgan elektr energiyasi yordamida suvni

[1] https://www.iea.org/reports/solar-energy-policy-in-uzbekistan-a-roadmap/possible-barriers-to-the-deployment-of-solar-energy-in-uzbekistan

Taraqqiyot spektri

elektroliz qilish orqali olinadi va uglerod chiqindilarisiz energiya tashuvchisi sifatida baholanadi. Xalqaro energetika bozorlarida yashil vodorodga bo‘lgan talabning ortib borayotgani Markaziy Osiyo davlatlarini ushbu yo‘nalishda istiqbolli eksportchilarga aylantirmoqda. Yevropa Ittifoqi uchun yashil vodorod strategik ahamiyatga ega. U og‘ir sanoat, metallurgiya, kimyo sanoati va uzoq masofali transport kabi dekarbonizatsiya qilish qiyin bo‘lgan tarmoqlarda qazilma yoqilg‘ilarni bosqichma-bosqich almashtirish imkonini beradi. Shu sababli YI ichki ishlab chiqarish bilan bir qatorda tashqi manbalardan ham yashil vodorod import qilishni rejalashtirmoqda. Markaziy Osiyo esa geografik joylashuvi va energiya resurslari tufayli ushbu strategiyada muhim o‘rin tutishi mumkin.

Mintaqaning strategik ahamiyatini oshirayotgan yana bir omil uning Yevropa va Osiyoni bog‘lovchi transport-kommunikatsiya yo‘laklari markazida joylashganidir. Xususan, Transkaspiy xalqaro transport koridori Markaziy Osiyoda ishlab chiqarilgan energiya resurslari va kelajakda yashil vodorodni Yevropa bozorlariga yetkazib berish uchun muhim logistika platformasi sifatida qaralmoqda. Ushbu yo‘nalish Rossiya hududini chetlab o‘tishi va multimodal transport imkoniyatlarini taqdim etishi bilan Yevropa Ittifoqining energiya xavfsizligi manfaatlariga mos keladi. Shunday qilib, Markaziy Osiyoning qayta tiklanuvchi energiya va yashil vodorod salohiyati uni Yevropa Ittifoqining dekarbonizatsiya hamda energiya xavfsizligi strategiyasida muhim hamkorga aylantirmoqda. Biroq ushbu salohiyatni amaliy natijalarga aylantirish uchun transport infratuzilmasini rivojlantirish, investitsiyalarni jalb etish va mintaqaviy hamkorlikni kuchaytirish zarur hisoblanadi.

Global Gateway tashabbusi va Transkaspiy koridorining Yevropa Ittifoqi energiya xavfsizligidagi o‘rni. Yevropa Ittifoqining Markaziy Osiyoga bo‘lgan qiziqishi so‘nggi yillarda sezilarli darajada kuchaydi. Ushbu jarayonning asosiy sabablaridan biri YIning energiya xavfsizligini mustahkamlash va dekarbonizatsiya maqsadlarini amalga oshirishga qaratilgan strategik ehtiyojlari bilan bog‘liq. Ayniqsa, Rossiya–Ukraina urushidan keyin Yevropa davlatlari energiya ta’minotida yuqori darajadagi tashqi

Taraqqiyot spektri

qaramlikning salbiy oqibatlarini his qildilar. Natijada energiya manbalarini diversifikatsiya qilish va yangi hamkor mintaqalarni izlash Yevropa energetika siyosatining ustuvor yo‘nalishiga aylandi.

Mazkur vazifalarni amalga oshirishda Global Gateway tashabbusi muhim vosita sifatida maydonga chiqdi. Ushbu tashabbus Yevropa Ittifoqining transport, energetika, raqamli infratuzilma va barqaror rivojlanish sohalaridagi investitsiyalarini qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan. Global Gateway orqali YI nafaqat iqtisodiy aloqalarni kengaytirish, balki strategik ahamiyatga ega bo‘lgan mintaqalarda o‘zining geoiqtisodiy mavqeini mustahkamlashni ham maqsad qilgan. Markaziy Osiyo Global Gateway doirasidagi ustuvor hududlardan biri hisoblanadi. Buning asosiy sababi mintaqaning boy energiya resurslari, qayta tiklanuvchi energiya salohiyati va geostrategik joylashuvi bilan bog‘liq. Yevropa Ittifoqi uchun Markaziy Osiyo nafaqat energiya ishlab chiqaruvchi hudud, balki Yevropa va Osiyoni bog‘lovchi muhim transport-kommunikatsiya makoni sifatida ham ahamiyat kasb etadi.

Bu borada Transkaspiy xalqaro transport koridori alohida o‘rin tutadi. Mazkur yo‘nalish Markaziy Osiyo davlatlarini Kaspiy dengizi orqali Janubiy Kavkaz va Yevropa bilan bog‘laydi. Potensial yashil vodorod yoki qayta tiklanuvchi energiya mahsulotlarining eksport marshruti O‘zbekiston – Qozog‘iston – Kaspiy dengizi – Ozarbayjon – Gruziya – Yevropa yo‘nalishi[2] bo‘ylab shakllanishi mumkin. Ushbu koridorning asosiy afzalligi Rossiya hududini chetlab o‘tishi va Yevropa uchun muqobil logistika yo‘nalishini yaratishidadir. Transkaspiy koridori Yevropa Ittifoqining energiya xavfsizligi nuqtai nazaridan bir necha strategik vazifalarni bajaradi. Birinchidan, u energiya va xomashyo ta’minoti manbalarini diversifikatsiya qilish imkonini beradi. Ikkinchidan, Yevropaning tashqi siyosiy risklarga nisbatan zaifligini kamaytiradi. Uchinchidan, qayta tiklanuvchi energiya va yashil vodorod ta’minot zanjirlarini shakllantirish uchun zarur infratuzilmaviy asos yaratadi.

[2] https://middlecorridor.com/ru/dokumenty

Taraqqiyot spektri

Shu bilan birga, koridorning rivojlanishi qator muammolar bilan ham bog‘liq. Kaspiy dengizi orqali yuk tashish quvvatlarining cheklanganligi, transport xarajatlarining yuqoriligi, energetik infratuzilmaning yetarlicha rivojlanmaganligi va mintaqadagi geosiyosiy raqobat loyihalarning amalga oshirilishiga ta’sir ko‘rsatmoqda. Xususan, Rossiya va Xitoyning Markaziy Osiyodagi iqtisodiy hamda transport loyihalaridagi faol ishtiroki Yevropa Ittifoqining tashabbuslari bilan ma’lum darajada raqobat muhitini shakllantirmoqda. Shunga qaramay, Global Gateway tashabbusi va Transkaspiy koridorining rivojlanishi Yevropa Ittifoqi hamda Markaziy Osiyo davlatlari manfaatlarining kesishish nuqtasini hosil qilmoqda. YI energiya xavfsizligi va dekarbonizatsiya maqsadlariga erishish imkoniyatiga ega bo‘lsa, Markaziy Osiyo davlatlari yangi investitsiyalar, texnologiyalar va eksport bozorlariga chiqish imkoniyatlarini qo‘lga kiritadi. Shu jihatdan mazkur hamkorlik uzoq muddatli strategik sheriklikning muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida baholanishi mumkin.

YI–Markaziy Osiyo yashil energetika hamkorligining imkoniyatlari va cheklovlari

Yevropa Ittifoqi va Markaziy Osiyo o‘rtasidagi yashil energetika hamkorligi tomonlarning uzoq muddatli strategik manfaatlari uyg‘unlashayotgan yangi yo‘nalish sifatida namoyon bo‘lmoqda. Bir tomondan, YI energiya xavfsizligini mustahkamlash va dekarbonizatsiya maqsadlariga erishishni ko‘zlasa, ikkinchi tomondan, Markaziy Osiyo davlatlari yangi investitsiyalarni jalb qilish, iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish va xalqaro energiya bozorlariga integratsiyalashishga intilmoqda. Shu sababli mazkur hamkorlik ko‘pincha “win-win cooperation” modeli sifatida tavsiflanadi.

Yevropa Ittifoqi nuqtai nazaridan qaralganda, Markaziy Osiyo qayta tiklanuvchi energiya va yashil vodorodning istiqbolli manbai hisoblanadi. Mintaqaning yuqori quyosh radiatsiyasi, shamol energetikasi va gidroenergetika salohiyati Yevropaning energiya importini diversifikatsiya qilish imkoniyatlarini kengaytiradi. Ayniqsa, yashil vodorod og‘ir sanoat, metallurgiya, kimyo sanoati va transport sektorlarini dekarbonizatsiya qilishda muhim rol o‘ynashi mumkin. Hisob-kitoblarga ko‘ra, bir tonna yashil vodoroddan

Taraqqiyot spektri

foydalanish o‘rtacha 10 tonnagacha karbonat angidrid chiqindilarining oldini olish imkonini beradi. Shu sababli yashil vodorod Yevropa Ittifoqining 2050-yilgacha uglerod neytralligiga erishish strategiyasining muhim elementi sifatida qaralmoqda.[3]

Markaziy Osiyo davlatlari uchun esa yashil energetika loyihalari yangi iqtisodiy imkoniyatlarni yaratadi. Qayta tiklanuvchi energiya ishlab chiqarishning kengayishi eksport salohiyatini oshirish, energetika infratuzilmasini modernizatsiya qilish va yuqori texnologiyali tarmoqlarni rivojlantirishga xizmat qilishi mumkin. Bundan tashqari, Yevropa kompaniyalari va xalqaro moliyaviy institutlar ishtirokidagi investitsiya loyihalari mintaqada yangi ish o‘rinlari yaratish hamda texnologiyalar transferini jadallashtirish imkonini beradi.

Shu bilan birga, mazkur hamkorlikning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi qator muammolar bilan bog‘liq. **Birinchi** muammo – infratuzilmaviy cheklovlardir. Yashil vodorod ishlab chiqarish uchun yirik quyosh va shamol elektr stansiyalari, elektrolizerlar, saqlash omborlari hamda eksport infratuzilmasi talab etiladi. Bunday loyihalar katta kapital xarajatlarini talab qiladi. Masalan, quyosh elektr stansiyalarini qurish xarajatlari o‘rtacha 800–1000 AQSh dollari/kVt, elektrolizer texnologiyalarining qiymati esa 500–1000 AQSh dollari/kVt atrofida baholanadi.[4]

Ikkinchi muammo logistika va transport bilan bog‘liq. Hozirgi vaqtda Markaziy Osiyodan Yevropa bozorlariga yashil vodorod eksport qilish uchun to‘liq shakllangan transport tarmog‘i mavjud emas. Shu sababli Transkaspiy koridorining texnik imkoniyatlarini kengaytirish va transport xarajatlarini kamaytirish muhim vazifa bo‘lib qolmoqda.

Uchinchi muammo geosiyosiy omillar bilan bog‘liq. Markaziy Osiyo Rossiya, Xitoy, Turkiya va Yevropa Ittifoqi manfaatlari kesishadigan hudud hisoblanadi. Natijada energetika va transport loyihalari nafaqat iqtisodiy, balki geosiyosiy raqobatning ham bir

[3] ttps://www.iea.org/reports/net-zero-by-2050
[4] https://www.irena.org/Energy-Transition/Technology#costs-trends

Taraqqiyot spektri

qismiga aylanmoqda. Bu esa ayrim loyihalarning amalga oshirilish sur’atlariga ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

To‘rtinchi muammo institutsional va normativ bazaning yetarlicha rivojlanmaganligi bilan bog‘liq. Yashil vodorod ishlab chiqarish, sertifikatlash, tashish va savdosiga oid xalqaro standartlarning to‘liq shakllanmaganligi investitsion risklarni oshirmoqda. Shu sababli YI va Markaziy Osiyo davlatlari o‘rtasida huquqiy va texnik standartlarni uyg‘unlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Umuman olganda, YI–Markaziy Osiyo yashil energetika hamkorligi katta iqtisodiy va strategik salohiyatga ega. Biroq ushbu imkoniyatlardan samarali foydalanish uchun transport infratuzilmasini rivojlantirish, investitsiya muhitini yaxshilash, texnologik hamkorlikni kuchaytirish va mintaqaviy koordinatsiyani mustahkamlash zarur. Ana shunday sharoitda Markaziy Osiyo Yevropa Ittifoqining energiya xavfsizligi va dekarbonizatsiya maqsadlariga erishishida muhim strategik hamkorga aylanishi mumkin.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, Yevropa Ittifoqining Markaziy Osiyoga nisbatan ortib borayotgan qiziqishi bir qator strategik omillar bilan bog‘liq. Avvalo, YIning dekarbonizatsiya siyosati, 2050-yilgacha iqlim neytralligiga erishish maqsadi va energiya xavfsizligini mustahkamlash zarurati yangi energiya manbalarini izlashni taqozo etmoqda. Ayniqsa, Rossiya–Ukraina urushidan keyin energiya ta’minotini diversifikatsiya qilish masalasi Yevropa energetika siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Tahlillar Markaziy Osiyo davlatlari qayta tiklanuvchi energiya ishlab chiqarish va yashil vodorod eksporti bo‘yicha muhim salohiyatga ega ekanligini ko‘rsatdi. Mintaqaning yuqori quyosh radiatsiyasi, shamol energetikasi imkoniyatlari va gidroenergetika resurslari uni Yevropa Ittifoqining yashil transformatsiya siyosatida istiqbolli hamkorga aylantirmoqda. Shu bilan birga, Global Gateway tashabbusi YI va Markaziy Osiyo o‘rtasidagi energetika hamkorligini institutsional va investitsion jihatdan qo‘llab-quvvatlovchi muhim mexanizm sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Taraqqiyot spektri

Tadqiqot davomida Transkaspiy xalqaro transport koridorining strategik ahamiyati ham aniqlandi. Ushbu yo‘nalish Markaziy Osiyoda ishlab chiqariladigan energiya resurslari va istiqboldagi yashil vodorodni Yevropa bozorlariga yetkazib berish uchun muqobil logistika tarmog‘ini shakllantirishi mumkin. Koridorning Rossiya hududini chetlab o‘tishi esa uning geosiyosiy ahamiyatini yanada oshirmoqda.

Biroq mavjud imkoniyatlarga qaramay, yashil energetika hamkorligining rivojlanishi qator cheklovlar bilan bog‘liq. Jumladan, transport va energetik infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, yashil vodorod ishlab chiqarishning yuqori xarajatlari, investitsion risklar hamda mintaqadagi geosiyosiy raqobat loyihalarning amalga oshirilishiga ta’sir ko‘rsatmoqda. Bundan tashqari, yashil vodorod bozorining hali to‘liq shakllanmaganligi va xalqaro standartlarning rivojlanish bosqichida ekanligi ham muhim muammolardan biri hisoblanadi. Tadqiqot gipotezasi qisman tasdiqlandi. Ya’ni, Markaziy Osiyo Yevropa Ittifoqining energiya xavfsizligi va dekarbonizatsiya strategiyasida muhim o‘rin egallashi mumkin, biroq buning uchun mavjud institutsional, texnologik va logistika muammolarini bartaraf etish zarur.

Mazkur tadqiqot asosida quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Yevropa Ittifoqi va Markaziy Osiyo davlatlari o‘rtasida yashil vodorod va qayta tiklanuvchi energiya bo‘yicha uzoq muddatli strategik hamkorlik dasturlarini ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir. Chunki Markaziy Osiyoda o‘rtacha 300 kun quyoshli bo‘ladi.
2. Global Gateway tashabbusi doirasida Transkaspiy xalqaro transport koridorining energetik komponentini rivojlantirish va logistika infratuzilmasiga investitsiyalar hajmini oshirish zarur. Bu aynan mintaqaning tranzit imkoniyatlaridan kengroq foydalanish uchun ham sabab hisoblanadi.
3. Mintaqada quyosh va shamol energetikasi loyihalarini moliyalashtirish uchun xalqaro moliya institutlari hamda xususiy investorlar ishtirokini kengaytirish lozim.

Taraqqiyot spektri

4. Yashil vodorod ishlab chiqarish, sertifikatlash va eksport qilish bo‘yicha Yevropa va Markaziy Osiyo davlatlari o‘rtasida yagona texnik standartlar tizimini shakllantirish tavsiya etiladi.

5. Mintaqaviy energetik integratsiyani kuchaytirish orqali Markaziy Osiyo davlatlarining umumiy yashil energetika salohiyatidan samarali foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish zarur.

6. Yashil energetika sohasida ilmiy-tadqiqot hamkorligini rivojlantirish va texnologiyalar transferini rag‘batlantirish mintaqaning uzoq muddatli raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, Markaziy Osiyo Yevropa Ittifoqining yashil transformatsiyasi va energiya xavfsizligi strategiyasida tobora muhim o‘rin egallab bormoqda. Global Gateway tashabbusi esa ushbu hamkorlikni amaliy mazmun bilan boyituvchi va ikki tomon manfaatlariga xizmat qiluvchi muhim geoiqtisodiy platforma sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. **European Commission.** (2019). *The European Green Deal (COM(2019) 640 final).* Brussels: European Commission.
2. **European Commission.** (2020). *A Hydrogen Strategy for a Climate-Neutral Europe (COM(2020) 301 final).* Brussels: European Commission.
3. **European Commission.** (2021). *Joint Communication: The Global Gateway.* Brussels: European Commission.
4. **European Commission.** (2022). *REPowerEU Plan (COM(2022) 230 final).* Brussels: European Commission.

Taraqqiyot spektri

5. **Council of the European Union.** (2020). *Towards a Hydrogen Market for Europe: Council Conclusions.* Brussels: Council of the European Union.

6. **International Energy Agency (IEA).** (2024). *Global Hydrogen Review 2024.* Paris: IEA.

7. **Asian Development Bank.** (2023). *Renewable Energy Development in Central Asia.* Manila: ADB.

8. https://www.iea.org/reports/net-zero-by-2050

9. https://www.irena.org/Energy-Transition/Technology#costs-trends

10. https://www.iea.org/reports/solar-energy-policy-in-uzbekistan-a-roadmap/possible-barriers-to-the-deployment-of-solar-energy-in-uzbekistan

Taraqqiyot spektri